

1 րանգ

ԸՆՅ ԱԿԱՌԻՏ

24.12

գործ

Յարգանքի ջեգ՝

ԲԱՐՔԱՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱՆՄԵՂ ԶՈՂԵՐ,
ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒ ԱՆԳԵՐԵԶՄԱՆ ՈՍԿՈՐՆԵՐ՝

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ՉԵԶ:

ՀԱՅ ՍԿԱՌԻՏ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԳԻ ԿԻՍԱՄԱՆԱՅ ԹԵՐԹ

ՏԱԵՐԵՊԱՆ ԲԱԺՆԵՐԻՆ ԿԱՆԵԽԻ

Ֆրանսա	25 ֆր.
Սուրբա, Յուճաստան, Պալէաններ	20 ֆր.
Միւս բոլոր երկիրները	30 ֆր.

(վեցամսեայ չունիմք)

ՀԱՏԸ ԶԵՌՔԷ 1.25 ֆր.

Կ Ա Ր Ե Ի Ո Ր Ա Ջ Գ

Սկսուողական վերին Մարմնոյն եւ «Հայ Սկսուող»ին վերաբերեալ դրամ, ապահովագրած նամակ, յօդուած, ք-դրակցուրիւն, դրկել հետեւեալ հասցեով՝

Mr. M. KURKDJIAN,
39, rue Maubeuge,
PARIS (9^e).

Բ Ա Ր Չ Ր Ա Յ Ի Ր

ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՎԵՐԻՆ ՄԱՐՄԵՆԸ ՋԵՐՄՕՐԷՆ ԿԸ ՅԱՆԶՆԱՐԱՐԷ ԲՈՂՈՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԻՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՆՆԻՆ ԲԵՐԵԼ ՍՊԵՐԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԳԷՍՆԵՐՈՒՆ:

Բ Ա Ր Չ Ր Ա Յ ՈՐ Ի Ր

ԸՆԾ ԱԿՍՈՒՏ

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ «Հ. Մ. Ը. Մ.»-ի ԿԵԳՐՈՆԱԿ ԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ 1918

HAÏ SCOUT

REVUE BI-MENSUELLE DES SCOUTS ARMÉNIENS

Fondée en 1918

Գ. ՇՐՋԱՆ — Ա. ՏԱՐԻԻ - ԹԻԻ 2 - (1-re année. Avril.) Ա.ՊՐԻԼ 15—30 1934

ՀԱԻԱՏՔ ՈՒՆԵՆԱՆՔ

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ.

Կը լսե՞ս հայ հոգիներու փոքորիկը
հեռաւոր Արեւելիքն մէջ, կը տեսնե՞ս բո-
սորագեղ արեգակը անսահման անապատ-
ներուն վրայ, ուր կիտաբաղ բազուկներ
դէպ ի երկինք բարձրացած բողոք եւ ար-
դարութիւն կը գոչեն: Հոն են նաեւ բու
սիրելիներդ Հայ պատանի, գուցէ եւ
կայրդ, մայրդ, եղբայրդ ու քոյրդ, ո-
րոնք տասնինը տարիներու կարօտով կը
մաշին լոյս երեսիդ:

Ամէն մէկ բազուկ սրածայր նիզակ մ'է
դահիճներու եւ բռնաւորներու դէմ, ա-
մէն մէկ ձայն բողոքի խենթ հով մը, որ
կը շրջի հորիզոնէ հորիզոն բոցավառ եր-
գերով վրէժ չէ', վրէժ չէ, արդարու-
թիւն է, անարգուած, պղծուած, սպան-
նուած արդարութիւնն է:

Ո՞վ կարող է սանձել դարաւոր ժո-
ղովորդի մը գեղեցկատեսիլ արշաւը.
Ի՞նչ կրնայ մեռցնել անոր անբուական
գոյութիւնը, գաղափարը, անունը: Եթէ
մենք չըլլանք, մեր աւերակները պիտի
աղաղակեն, մեր սարերը պիտի շարժին,
մեր մեռելները պիտի յառնեն նոր եւ կեն-

դանի, ինչպէս յուլիսի ոսկեգոյն ցորեն-
ները:

Հաւատք ունենա՛նք:

Այն շարան շարան խումբերը որ բռն-
նեցին Մասիսներէն մինչեւ տաք հողերու
սահմանը, մեր արթուն պահակներն հայ-
րենի սուրբ օճախին, ոչ մէկը մեռած է
յաւիտենական ֆնով, ինչպէս կը փափաքի
բշխամիս եւ կը կարծէ քերահաւատ Հա-
յը:

Հայ պատանի, հաւատք ունեցիր ազ-
գիդ բազուն գորութեանը, եւ վերելիդ
մէջ խիզախ եղիր. արհամարհէ բոլոր ա-
նոնք, որ փառաւոր ելիդ կը խափանեն,
կոխէ՛ եւ անցիր դասակիցները փամբուդ
վրայ, եւ գիտցիր որ վերջին յաղթանա-
կը, վերջին կռուողին կը մնայ:

Մայրդ արդէն քեզ գրահներ տուած է
գորաւոր բազուկներու հետ, ցեղի մ'ա-
րիւնը, որ երբեք չդադրեցաւ երասխի
պէս փոքորիկելէն: Անոր ամէն մէկ կա-
թիլ երկնքի ցօղն էր որ բափեցաւ մեր
կողմն վրայ եւ անկից դուն ծնար, Հայ
պատանի, թարմ արշաւոյսի պէս կարմիր

322-2000

Էւ կորովի: Գուն եւ նահատակներու երկինք ցցուող սպառնացայտ բազուկը, դուն եւ սնունց յախտեմականութիւնը, սպազան: Ո՛չ, ո՛չ այսօր քեզ համար ուրի տօն չէ, մենք չենք ուզեր որ մթագնիս ու լաս, եւ ոչ թռչի տաս որ քու վրայ կարեկցելի որքի մը պէս նայինք: Թող քու բոցավառ աչքերուդ մէջ տեսնեն հայրենիքիդ արեգակը: Թող հպարտ քայլերդ գոացնեն մէջքիդ գօրութիւնը, որ օրէ օր կազնիի պէս կ'ուռնանայ:

Գիտցիր, Հայ պատանի, որ հայրենիքիդ նակատագիրը քու արեւուդ մէջ դրուած է. քու մէջդ է հայրենիքը եւ առանց քեզ մեր հողը մեռած անապատ է: Սեւեռէ՛ աչքերդ միշտ դէպի վեհափառ Մասիսը, դէպի հերոսական Սասունը, դէպի պողպատէ վանը, դէպի սրտառուչ Աւարայր, Անի՛ն, Կիլիկիան: Օտարութեան մէջ չունիս սրտիդ խօսող ոչ մէկ բան, ոչ մէկ դէմք, լեզու գեղ կրնայ հմայել. դու Մարդ ես, ցեղ ես, ազգ ես, երբ մէկ ոտքդ Արագածին միւսդ Սիփանի վրայ կը հանգչի:

Չկան ուրեմն քեզ համար թուլամորբի հանոյքները, դուն զինուոր մ'ես միշտ սրտբաստ, միշտ պաշտօնի վրայ. դու գիտած ես հայրենիքիդ խորանին, մինչեւ իսկ դուն քեզ չես պատկանիր, անհատ չես, անձ չես, այլ գանգուած, անդամ մը այն հսկային, որ Հայութիւն կը կոչուի, եւ որ եղբայրութեամբ, գաղափարով, լեզուով, հայրենիքով եւ պատմութեամբ կապուած է սրբազան հողի մը:

Ահա թէ ինչու երբ այսօր վերստին կ'ը բոլորուինք Նահատակներու խորանին շուրջը մենք ողբ ու կոծ չունինք, եւ ոչ անյոյս աղաղակներ, այլ յաղթանակի տօն է, եւ փառաւոր յաղթանակի. եթէ մեռան մեր սիրելիները, բայց հայրենիքի ազատութեան գաղափարը աւելի խորացուցին, պնդացուցին: Այնտեղ իրենք կը սպասեն. հոս մենք կը սպասենք եւ օր մը ուշ կամ շուտ՝ իրար երկարած այս բոցեղէն ձեռքերը պիտի շղթայուին, ինչպէս լոյսը լոյսին հետ:

Հաւատք ունենա՛նք:

Առանց հաւատքի ոչ ֆաջութիւն կայ, ոչ իրականութիւն եւ ոչ կեանք: Եւ այդ ազգային հաւատքի հաւատքն էր, որ լուսաւոր խաչի մը պէս շրջեցուց մեր հայրերը դարէ դար, հալածանքէ հալածանք, ֆաջութենէ ֆաջութիւն, իբրեւ ընտրեալ ժողովուրդ մը, կոխելու համար բիրտոր բռնաւորներու ամանուն գերեզմաններ. ինչ որ դարձեալ նոյնը պիտի ըլլայ նոր բռնաւորներու համար:

Կը տեսնեմ, Հայ պատանի, կը տեսնեմ հրաշալի հոգւոյդ մէջ վերանորոգւող փիւնիկը հայրենիքի մոխիրներէն. կը լսեմ կուրծքիդ մէջ ելեւէջող սիրտդ ինչպէս մեր փառքի օրերուն, օգտագործէ եռանդդ եւ ազգիդ կոտրած սիւնը կանգնելու նուիրական փառքը դուն յափշտակէ. քու ինքնիշխան, լուրջ, ազնուական դէմքիդ վրան թող կարդան դասալիքները գալիք արշալոյսը:

Չկան այլեւս ինձ համար, քեզ համար, բոլորիս համար ուրիշ ռեւէ գաղափարական կամ սրբազան աւանդ մեր հայերէն, քան այս արիւնտ կտակը, որ ոչ թէ տառերով կամ թղթով աւանդուած է. այլ շունչ առ շունչ, սիրտ առ սիրտ, բրդին հօրէն անհանգիստ մահուան մը ահաւոր վայրկեանին:

Ոչ մէկ հալածանք, ամենէն սուկալին եւ բռնաւորն ալ, կրնայ ուրեմն արմատախիլ ընել այս ազգը մինչեւ երկրիս կեդրոնն հասած արմատներէն: Եթէ ազգերը դարաւոր են՝ Հայութիւնը յախտեմական է, որովհետեւ մենք մեր մարտիրոսութեամբ, ողբերգօրէն ճաղրեցինք անանուն մահը հողազանգ տիտաններու, ըսինք դարերուն թէ՛ *Ահա հոս ենք, միշտ սրտբաստ մեր պատանէջին վրայ*:

Հոս ենք դարձեալ, հակառակ ահաւոր Գողգոթայի մը, կրկնապատկուած էաւտֆով, նորոգուած հողիով մեր գարմաւալի եւ պաշտելի ցեղին թագուն գօրութեամբ: Պիտի փոխանցենք սերունդէ սերունդ նոյն հաւատքը, նոյն գիրը, նոյն հողին, նոյն աշիւնը:

Այո՛, շղթայեցիկն երէկ եւ այսօր մեր ճեռները, բայց երբեք չապրեցանք ըստուկ եւ անկարագիր ազգ. մրտեցիկն մեր պատիւը, ուրացան մեր առաքինութիւնները նորեկ փառիսեցիկներ, մայրաքաղաքներու մէջ նստած խաղաղութեան տուտ մարգարէներ, բայց մենք պաշտեցինք եւ կը պաշտենք մեր փշոտ հողը եւ արիւնով կը վնարենք հարկերը:

Հիմա կարգը բուկդ է, Հայ պատանի, քերես աւելի դժուար, դուն ալ բու

աարտդ կատարէ, եւ յանձնէ յաշորդիդ, եւ այսպէս.

«Երբ հնագանդ հայրենիքիդ հրամանին Դուն բըքնաւոր օտարին դէմ միշտ

ելլես,

Այն ատեն լոկ տաք համբոյրով քո

նակտին

Պիտ՛ ըսեմ քեզ. Ապրիս տըղաս դուն

Հայ ես»:

ՀԱՅ ՍԿԱՌԻՏ

Ա Ն Ի

Հայկազեանց եւ Արշակունեաց դարաւոր իշխանութիւններու մայրաքաղաքները մէկիկ մէկիկ շինուեցան զանազան փառքերով, Արմաւիր, Արտաշատ, Վաղարշապատ, Տիգրանակերտ. բայց այս ամէնը թանձր հողին տակ թաղուած, ինչպէս յաւիտենապէս մեռածներ, անծանօթ են մտքերու եւ սրտերու:

Այսպէս չէ սակայն Հայաստանի վերջին մայրաքաղաքը, շինուած հայրենիքի սրտին վրայ, ինն հարիւր տարիներ առաջ եւ հինգ հարիւր տարիէ սգաւոր եւ ամայի, ամէն կերպով սրտառուչ, որուն անուան հնչումը իրրեւ սուգի զանգակ կը թնդացնէ հայերու սրտերը. եւ կերպարանքը պատկառանք կ'ազդէ քաղաքակիրթ օտարին: Ինչպէս Մասիսը բոլոր լեռներէն աւելի վսեմ է կերպարանքով (այսպէս կը խոստովանին օտարներն ալ) այսպէս Անին, աւերակ եւ լքուած քաղաքներուն մէջ ամենէն աւելի սրտազրաւու ցաւալին է: Իրրեւ քարէ հսկայ մը որ գետին ինկած է ու չ'ուզեր մեռնիլ. իր կողերը, անազարտ մնացած կիսակենդան եւ կանգուն կարծես դեռ երէկ շինուած է, մանաւանդ քրիստոնէական բաղձաթիւ

սքանչելի յիշատակները որոնք աւերակներու մէջէն ոսկեզօծ նիզակի պէս երկինք կը բարձրանան իրենց սուր գմբէթներով: Ա՛հ, ոչ մէկ, ոչ մէկ, Յունական, Եգիպտական կամ Բաբելոնական քաղաք, կրնայ բազդատուիլ Շիրակայ գշխոյին հետ:

Ամէն բան ստուեր է Անին մէջ, ամէն բան լոյս է Անին մէջ, աւերակներ եւ շէնքեր, կենդանութիւն եւ մահ, հնութիւն եւ նորութիւն ամէն բան արձանաբրուած պատմութիւն եւ գաղտնիք:

Ոչ մէկ օտարազգի առանց խոր յուզումի չէ անցած անոր քովէն, եւ այն որ իր փառքերուն մէջ միակ մերն էր, արդ իր տխուր աւերակներով բոլոր աշխարհքի կը պատկանի:

Եթէ Անին օտարականներուն զարմանք եւ գորով կը պատճառէ, կարելի՞ ընէ որ հայերու սիրտը չչարժէ, չալեկոծէ, նոյն իսկ զայն տեսած ալ չըլլանք, այսպիսի քաղաքի մը համբաւը մտքէն եւ աչքերէն առաջ սրտին կը խօսի . . . :

Ախուրեան գետին եղբրքը, քարուտակ մը շինուած է Անին. գետը արեւել-

քէն օճապտոյտ կը դառնայ, քաղաքին շուրջը եւ նեղ շրջանակ մը կաղմելով արմուկի ձեւ կ'առնէ քարաժայռին տակ. ասոր հակառակ կողմէն փոքրիկ դետակ մը լայն ու խորունկ ձորէ մը անցնելով կուգայ կը փարի քաղաքին արեւմտեան կողերուն, եւ կը կոչուի Ծաղկաձոր: Ուրիշ դետակ մ'ալ հիւսիս — արեւելքէն կը պատէ զինքը, Գայլի ձորը եւ այսպէս երեք կողմէն դետերով շրջապատուած, ձորերով կղզիացած, միայն հիւսիսային կողմէն դաշտին հետ կը միանայ, եւ ան ալ կրկին պարիսպներով՝ մէկ ձորէն միւսը ամրացած է. որով Անին եռանկիւնաձեւ կ'ըլլայ, արեւելքէն եւ արեւմուտքէն լայն, հարաւէն նեղ ու սուր անկիւնով վերջացած:

Քաղաքին ներսի շրջապատը 4100 մեղր է իսկ տրամագիծը հարաւէն հիւսիս 1000 մեղրէ քիչ մը աւելի, կը տեսնուի որ քաղաքը իր համրաւին եւ հազարումէկ եկեղեցիներուն համար շատ փոքր է, որով բնակչութիւնն ալ պէտք է խոնարած ըլլայ, մանաւանդ իր սքանչելի պալատներն ալ մէջը գնելով:

Հին ժամանակները Անին իբրեւ փոքրիկ բերդ մը կը յիշուի, ուր շատ հաւանօրէն կար Անահիտի տաճար մը: Բազրատունեաց տոհմին պետերէն մին Աշոտ Մսակերն եղաւ որ Շիրակի գաւառը կամսարականներէն գնեց եւ Ութերորդ դարու վերջերը հիմ դրաւ Անիին, այնուհետեւ իր յաջորդները քաղաքը մեծցուցին, պալատներով, եկեղեցիներով, պարիսպներով բուրգերով, զարդարեցին զայն եւ ըրին իրենց փառաւոր Մայրաքաղաքը (964 թուին):

Եւ յիշուի, ճամբորդները որոնք սովորաբար արեւմտեան կողմէն կուգան զէպի Անի, անցնելով վանանդ եւ Շիրակ գաւառներու մէջէն, կը հիանան մէկ կողմէն քառազագաթ Արագածը տեսնելով, միւս կողմէն վեհափառ Մասիսը եւ ասոնց մէջ հրաշակերտ Անին, հայկական Պալմիրան (*), իր բազմաթիւ աշտարակներ:

(*) Սուրիոյ անապատին մէջ իր աւերակներով եւ փառքերով սելեւկեան քաղաք մը:

րով ոմանք քառակուսի, ոմանք բոլորաձեւ, ուրիշներ տափարակ կամ անկիւնաւոր, իրարու քով շարուած, երկու երեք յարկերով ու քարէ սանդուղներով:

Բայց աւելի հիանալի են իր կրկնակարգ պարիսպները իրարմէ 15 կամ 20 մեղր միջանցքով բաժնուած: Երկու թիղ կոնիածոյ դեղնօրակ քարեր իրարու վրայ շաղախուած եւ հարիւրաւոր սեւ խաչեր, կը շրջին թեւ առ թեւ պարիսպներու վրայ: Տեղ — տեղ ազուցուած են քառակուսի քարէ տախտակներ, սեւ կամ ճերմակ, թանկագին արձանագրութիւններով եւ քանդակներով զարդարուած:

Աւա՛ղ, սակայն, շատերէն քիչը մընացած, այնքան դարեր դիմադրելով թշնամիներուն իբրեւ քաջ մարտիկներ, հիմա հաղիւ 12 աշտարակ մնացած են դուրսի պարիսպէն, իսկ ներքինէն երեսունի չափ:

Գլխաւոր դուռը ուսկից կը մտցուի աւերեալ քաղաքը, Աւագ դուռն կը կոչուի, որ հիւսիսային կողմն է, կան դեռ ուրիշ դռներ զանազան անուններով, Երեսնայ դուռն, Ծաղկոցի դուռն, Կամրջադուռն, եւ այլն:

Աւագ դռնէն ներս, ահաւոր ամայութեան մէջ սխրալի աւերակներ, ասղին անդին կիսակենդան կը բարձրանան: Նախ մեր աչքին կը զարնէ թագաւորական պալատը, կամ ապարանքը, Ծաղկեձորի անդուցիցի եզերքը, շքեղ և ամրակառոյց շէնք մը զոր դարեր եւ թշնամիներ չկրցան իսպառ կործանել: Գրեթէ 75 մեղր երկայն եւ նոյն չափ ալ լայն է, հաստ քարերով, աշտարակներով յօրինուած, պատերը արձանագրութիւններով եւ խաչքարերով պնդուած: Իսկ ներսը բարձր կամարներով եւ բազմադրուագ ու յորուն սիւներով վեր բռնուած կը ցուցնէ թագաւորներու եւ թագուհիներու առասպելական փառքն ու ճոխութիւնները:

Աւելի առաջանալով կը հանդիպինք Ս. Գրիգոր Ապուղամբեց եկեղեցիին զոր շինեցին Պահլաւունի իշխանները, Ժ. դարուն, շատ փոքր է, սակայն յոյժ գեղեցիկ և ճարտար սրտի ու մտքի զործ, թերեւ Տրդատ ճարտարապետը շինած ըլ-

լայ: 900 տարի է անվնաս մնացած է շնորհիւ իր հաստ ու ամբակուռ պատերուս:

Մա կը ծառայէր իբրեւ Պահլաունեաց տոհմին դամբարան: Եկեղեցիներուն քով ստուերի պէս կը բարձրանայ Մզկիթ մը քառակուսի ձևով, կարմիր քարերով շինուած: Ասդին եւ անդին կան փոքրիկ մատուաներ, ոմանք գմբէթով, ոմանք քանի մը սիւնով, ուրիշներ պատի մը խոցոտուած մնացորդով յայտնի:

Բոլոր աւերակներէն սխրալի, բոլոր շէնքերէն աւելի սուրբ ու վեհ, թերեւս հին ժամանակներն ալ այսպէս ըլլար, կը տեսնուի այդ երբեմն փարթամ քաղաքի սգաւոր թագուհին, կաթողիկէն Անույ, նուիրուած երկինքներու թագուհւոյն Ս. Աստուածածնի: Բարձրկեկ տեղւոյ մը վըրան կանգնած, եւ երեք չորս աստիճաններ չորս կողմէն դայն կը դատեն միւս փլատակներէն: Պատերը սեւ ու դեղին սրբատաշ քարերով, այնպէս իրարու կապուած, որ մէկ մարմին եղած է ամբողջ շէնքը:

Ընդհանուր ձևը քառակուսի է եւ 35 ու կէս մեդր երկայն, դուրսէն զարդարուած է քանդակներով, խաչքարերով իսկ ներսի կողմը որքան անպաճոյճ այնքան վսեմ եւ վայելուչ է. ճարտարապետը զգուշացած է աւելորդ զարդերէ, ուժ տուած է կամարներու եւ սիւներու հրաշալի ներդաշնակութեան մը, չորս սիւն երեք մեդր լայն 16 անկիւնի սեւ քարերով կը բարձրանան վեր մինչեւ կամարներուն թեւերը բռնելու:

Երեք մասերէ բաղկացած է, որոնք իբրարու կապուած են սքանչելի կամարներով:

Եկեղեցւոյ գմբէթը դեռ նոր 1830-ի ժամանակները կիսով չափ փլած է ժամանակին իր վրան ոսկեղէն խաչ մը կը կրէր մարդու հասակով, իսկ ներսը կախուած էր բիւրեղեայ ջահ մը զոր Սմբատ Բ. Հնդկաստանէն բերել տուած էր. 80000 ոսկի դահեկանի (այժմեան դրամով հինգ միլիոն Փրանք):

Այս մեծ եւ փառաւոր եկեղեցիին հիմը դրած է Բագրատունիներու ամենէն խրոխտ եւ մեծ թագաւորը Սմբատ տիեզերակալը 980 թուին Տրդատ ճարտարա-

պետին ձեռքով. դայն աւարակց իր որդւոյն կինը Գատրամիտէ թագուհին իր անձնական ծախքով 1001-ին: Անիի աւերակներուն մէջ ամենէն ողջ մնացածն է, եւ ով գիտէ դեռ որքան ժամանակ պիտի համբերէ որ դարերու թանձր փոշին թօթափի իր վրայէն եւ յաղթական դանդակները վերստին հնչեն: Մատուռ մատրան քով, քար քարի կողին կը հանգչին դեռ յաւիտենական քնով եւ ոչ մահով: Անոնց մէջ իր նազելի գլուխը ցցած է դէպի երկինք Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի միւս տաճարը յար եւ նման Կաթողիկէին:

Ապա փողոցներու երկայնութեան կան տուներու, խանութներու, բաղնիքներու աւերակներ: Աւերա՛կ, աւերա՛կ, ամէն կողմ քար եւ տխրութիւն:

Մեր պտոյտը լմնցնելէն առաջ, քաղաքի հիւսիսային պարիսպին քով կը գտնենք հնուց ի վեր հռչակաւոր Ս. Փրկիչ եկեղեցին, բոլորածեւ, փոքր բայց զարմանալի շինուած մը: Գմբէթ, գմբէթի վրայ երեք յարկ եւ 12 պատուհան իւրաքանչիւրին վրայ. հաստ պատերու մէջէն քարէ սանդուղ մը կը տանի մինչեւ վերին կատարը, ներքին պատերը զարդարուած են, քանդակներով եւ որմանը կարներով:

Մա նոյնպէս շինուած է Պահլաունեաց ձեռքով 1035-1036 թուին:

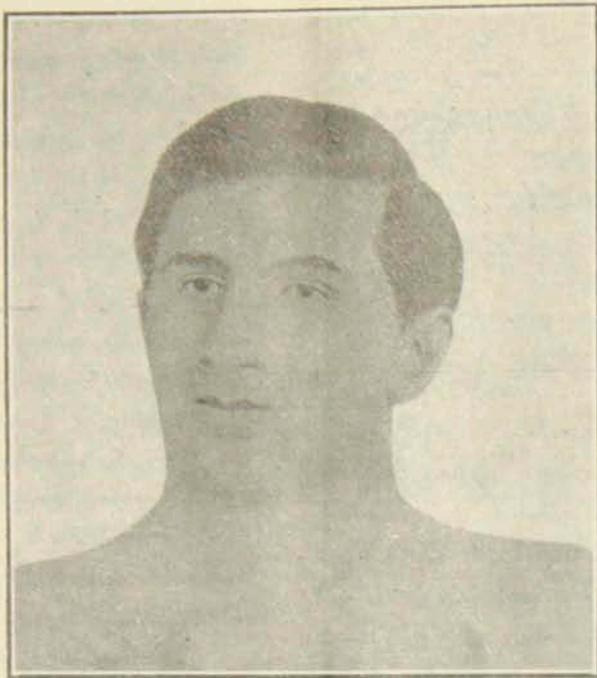
Դեռ քանի՛ տաճարներ յիշեմ, քանի՛ ցաւալի աւերակներ համբեմ, քիչերը հողին վրայ, շատերը հողին տակ. թագաւորաբնակ եւ Աստուածաբնակ Անին, բոլոր հայերուն սիրելի եւ պաշտելի, բոլոր աշխարհիս զարմանալի:

« Թէպէտ դարերը խլեցին ամէն տեսակ պերճամբներդ, սակայն ամէն կողմերէդ կը շողան հին փառքերուդ նշանները, եւ երկնքի հովանին քու վրայ է ո՛վ Անի . . . : Բա՛ւ է քու լացդ Հայաստանի ծաղկահասակ դու աղջիկ, սրբէ՛ աչքերդ գեղեցիկ. բա՛ւ է քու լացդ եղբրամայր Ախուրեան. ձեռք ձեռքի տուէ՛ք հայկական շունչով, ահա գմբէթները կը բարձրանան, ահա ոսկի շուշանը կը կանգնի:

Ողջո՛յն քեզ, նոր Անի. . . »:

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

(Քաղուածաբար)

ՇԱԽԱՐՇ ՔՐԻՍՏԵԱՆ
(Նահատակուած 11/24 Ապրիլ 1915)

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՌԻՏՆԵՐ,

«... Այժմ ժամանակ է որ գործը աեղի ազգային եւ տեւական հիմերու վրայ դնելու համար՝ կազմակերպուինք իբր Հայ Մարմ. Ընդհ. Միութիւն...»
(«Մարմնամարզ», 1913 ապրիլ) ՇԱԽԱՐՇ ՔՐԻՍՏԵԱՆ

ԿԵՑՑԷ „ԱԶԴԱԿ“

Հակառակ շատ անգամ գրուած կամ խօսուած ըլլալուն, դեռ հայ հասարակութիւնը կը շարունակէ նայել Հ.Մ.Ը.Մ.ի վրայ իբրեւ պարզ Մարմնակրթական Միութիւն մը միայն, եւ կը վրիպի իր գիտակցութիւնը այս Միութեան կատարած ամենակարեւոր դերը, որ հոգեկրթութիւնն է:

Սուրիահայ օրաթերթի մէջ պարօն Գ. Իփէկեանն է որ հայ մտքերուն մէջ կուզայ դամել այս ճշմարիտ խօսքերը, թերթի 28 մարտ 1934 պատկերադարձութիւն մէջ որ ամբողջութեամբ նուիրուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի՝ անշուշտ ընդառաջ դարձ Սուրիոյ մեր եղբայրներու փափաքին անոր տասնըհինգամեակի առթիւ:

Այո՛, «հաւաքական եւ հասարակական հոգեկրթական նշանակութիւնն է» որուն

մենք ալ կուզենք որ հայ հասարակութիւնը գիտակցի վերջապէս հայ սիրւոքի այս անդեկ տարուբերումներու պահուն:

«Հայ Սկսուտ»ը ուրեմն իր հրապարակ դալու առաջին խկ օրէն անկեղծ խոյանքով կը շնորհաւորէ սուրիահայ թերթը, ու կը խոստովանի թէ մեծապէս քաջալերուած կը զգայ ինքզինքը Սուրիահայ մեր Հ.Մ.Ը.Մ-եան եղբայրներու ի յայտ բերած այս անմար կրակին ի տես:

Մեր սիրուած մարդիկներէն Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադիր եւ Ստոքհոլմի Միջազգային Ողիմպիականին մասնակցող Վ. Փափագեան հոն տուած է մեր մեծ գոհին ջանքերուն պատկերը, Շաւարշ Քրիստեանի գործը ու Հ.Մ.Ը.Մ.ի դալուտը:

Ահա իր շահեկան յօդուածը ամբողջութեամբ:

«ՀԱՅ ՍԿԱՌԻՏ»

Հ.Մ.Ը.Մ.ի ասպետական օգին մեր մէջ առնուազն երկու հարիւր յիսուն տասրուան պատմութիւն մը ունի: Սկսուտիցմի հիմնադիրը եղած է անդլիացի գորավար Պէյյան Բաուլ, սակայն, նման կազմակերպութիւն մը հայերը հիմնած են, իրմէ երկու հարիւր երկա՛ր տարւելեր ատաջ:

Տասնեօթերորդ դարուն, պարսիկ Շահ Աղպաս Հայաստանը նուաճելով մօտաւորապէս երկու հարիւր հազար հայեր գերի կը տանի, մասնաւորաբար ներկայ Հայաստանի շրջաններէն:

Ժամանակի ընթացքին աքսորական հայ ժողովուրդը, տեղական պայմաններէն զժգո՛ճ՝ զարիւղութեան ճամբան կը բռնէ եւ անապատները ճեղքելով, ծովերը անցնելով Եգիպտոսէն մինչեւ Կրէտէ եւ Աւստրիոյ խորերը կը ցրուի:

Եթէ յիշողութիւնս զիս չի մասներ, Մօլտավիա(Աւստրիա) հաստատուած հայութիւնը օտարութեան մէջ ձուլուելու վտանգին կ'ենթարկուի եւ ատոր առաջքը առնելու համար միջոցներու կը դիմէ: Առաջին առթիւ կը կազմուի Հայ Քաջբու Միութիւնը, ներկայ սկսուտիցմի յար եւ նման ծրագրով մը: Անդամները երդում կ'ընէին ծառայելու իրենց ժողովուրդին եւ եկեղեցիին: Ամէն հայ քաջի սլարտականութիւնն էր եկեղեցւոյ մէջ դպրութիւն ընել, ներկայ ըլլալ անխտիր բոլոր հայկական հաւաքոյթներուն, օգնութեան հասնիլ ամէն հայու: Այսինքն՝ ամէն հայ երիտասարդ ուխտած էր իր անձը գոհելու իր ցեղակիցին օգնելու համար:

1918ին, Պոլիս՝ Յակոբեան եղբայրներու գրասենեակին մէջ երբ հիմը կը դնէինք Հ.Մ.Ը.Մ.ի, կ'անդխտանայինք թէ՛ ափ մը բաղդակից հայրենակիցներ, մենէ շատ տարիներ ատաջ, ազգային ուժերու պահպանման եւ վերելքին օժանդակելու համար նոյն միջոցները որդեգրած էին:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնարկութենէն շատ տարիներ ատաջ Պոլսոյ մէջ եւս մարդական, գլխաւորաբար Փութպօլի պանպան

Հայկական խումբեր գոյութիւն ունէին, որոնց գլխաւորներն էին Տորք (Գում - Գարու), Աբաքս (Շիշի), Հայ Մարմնամարզական (Իւսկիւտար) եւ Արտաւազգ (Ղոսիոր):

Երբ 1912ին Շաւարշ Քրիսեան Անդլիայէն Պոլիս կը հաստատուէր, իբր մարզանքի ուսուցիչ եւ «Մարմնամարզ» հանդէսին հրատարակութեան կը ձեռնարկէր, վերոյիշեալ հայկական խումբերը տարիներէ ի վեր արդէն իրենց միջեւ ունեցեր են բարեկամական մրցումներ եւ արշաւներ: Միայն դաշտային խաղերու այնքան կարեւորութիւն չէր տրուեր. Ռօպէլթ Գոլէժի հայ մարզիկներուն յաջողութիւնները այն տոննուան հայ մարզական միակ արձանագրութիւններն են:

Պ. Շաւարշ Քրիսեան առաջին անգամ ըլլալով հայ ազգային վարժարաններուն մէջ մարմնակրթանքը ներմուծողը եղաւ, Հող սլատրաստելով սպազայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի: Ան կազմակերպեց նաեւ Միջակումբային Ողիմպիական խաղերը, անակնկալ յաջողութիւնով մը եւ Շիշիի Հինդլեան վարժարանի եւ Սկիւտարի մէջ կազմեց Պոլսահայ առաջին սկսուտական խումբերը: Հերկեց, բայց չբաղե՛ց, տարաբազգ նահատակ հայրենասէր բարեկամս...

Յաճախ միասին ծրագիրներու մասին կը խորհէինք: Պալքանեան պատերազմները, յետոյ անիծեալ ընդհ. պատերազմը, ոչ միայն մեր նպատակներուն իրագործման արգելք եղան, այլ մեզմէ իսպառ խլեցին մեր անմոռանալի Շաւարշը, որ խողխողուեցաւ հայ ծնած ըլլալուն համար:

Ընդհանուր պատերազմին Պոլսահայ մարզական կեանքը կազն ի կաղ իր գոյութիւնը շարունակեց եւ մենք յաճախ մրցումներ կ'ունենայինք Մազր դիւզի, Հայ Կղզիի, Պէյքօղի, Գատը դիւզի մէջ: Եւ աւելի՛ն, չողենաւով կամ չողեկառքով երբ կը ճամբորդէինք՝ հայկական երգերով միտիթարութիւն կը սփռէինք անըստուղութեան մէջ տուայտող մեր հայրենակիցներուն:

Ղոսիորի Արտաւազգ խումբը տիպար

կազմ մը ունէր: Անոր անդամները իրական «Հայ Քաջեր» էին: Ամէնքս դպիր էինք, ես... դպրապետութիւնը ինծի վիճակուած էր: Մեր կումիտաս Երգչախումբը (սպառազայ Հ.Մ.Բ.Մ.ականներ) ամէն կիրակի Պոլսոյ դանազան եկեղեցիներէն կը հրաւիրուէր: Ունէինք երգեցիկ եւ փանփառի խումբ:

Ամէն հարսանիքի, ամէն մեռելի, իրախճանքի եւ վշտի ներկայ կ'ըլլայինք: Իսկ երբ պատրիարք եւ մրցումի կ'երթայինք ամբողջ Պոլիսը մեր երգերը կը լսէր եւ թուրքերը մասնաւորաբար կը զարմանալին թէ՛ ջարդի այդ օրերուն փնչպէ՞ս կ'ըլլայ որ դեռ խանդավա՞ռ ենք ու չե՞նք յուսալքուած...:

Հասաւ 1918ի խանդավառութեան եւ դարերո՞վ սղատուած շրջանը. ունեցած էինք հայրենիք մը՝ կոտորակուած, խորատակուած եւ հիւժուած... Անատոլուի խորերէն Պոլիս խուժեցին հայ ապրող զիականներու շարաններ, բոլոր եկեղեցիները լեցուեցան: Հիւանդութիւն, աղտոտութիւն, աղքատութիւն, թշուառութիւն համատարած էր. այս էր նորեկներու վիճակը: Շատեր ամուսին, դաւակ չունէին եւ պոլսահայութեան կարեկցութեան կը կարօտէին:

Հայրենասիրական եւ մարդասիրական պարտականութեան կատարումի կոչի այս նուիրական պահուն էր, ահա՛, որ ծնաւ «Հ.Մ.Բ.Մ.»ը, եւ ո՛չ թէ մարդական պահանջքէ: Ուշադրութի՛ւն, ամէն Հ.Մ.Բ.Մ.ական պէտք է գիտնայ այս:

Հ.Մ.Բ.Մ.ի հիմնարկութեան երկրորդ առաւօտուն իսկ Պոլսոյ արուարձաններու փոքրիկները տունէ տուն պտրտելով՝ դեղ, շիշեր, հագուստեղէն, ուտելիք եւ այլն հաւաքել սկսան: Ժողովուրդը յուզուած՝ աւելին տուաւ. սիրեց այդ փոքրիկներն բարեսրտութիւնը, օժանդակեց միշտ անոնց: Ահա՛ այն դադունիքը որով Պոլսոյ մէջ Հ.Մ.Բ.Մ.ը յաջողեցաւ:

Ահա՛ թէ ի՞նչ անխուսափելի պահանջքէ մը մղուած ափ մը հիմնադիրներ

Հ.Մ.Բ.Մ.ի շունչ տուին: Մրցումներու մէջ յաղթանակ, փառքի սպառներ, պըտոյտներ, գոտում-գոչում, մրցակցութիւն եւ այլն, մեր մտքին մէջ տեղ չէին դրուած: Վերապրող հայութիւնը պէտք էր բարձրանար բարձրացնելու անդունդները գլտորած հայութիւնը եւ այս՝ ի գին ամէն գոհողութեան: Պէտք էր արթընցնել հայը՝ հայուն սիրելու, օգնելու պարտաւորութիւնը եւ գործի լծել՝ ցեղին ծագիկ երիտասարդութիւնը, որուն սիրտը սիրով եւ գութով յորդ էր:

Նոյն ժամանակամիջոցին Պոլսոյ որբանցները լեցուեցան մեր պաշտելի ծնողազուրկ եղբայրներով, որոնք վրեճ հետ բերած էին գիրենք դերող Մօնհօլ ցեղին բոլոր յոռի բարքերը, որոնց դէմ ատենին չինացիք 2000 քիլօմէթր երկար պարխապներ շիներ էին...:

«Հ.Մ.Բ.Մ.»ը նետուեցաւ որբանոցներու գեհեհին մէջ եւ մեր կորսուած հեղհատորներու երակներուն մէջ հոսեցընել տուաւ հայուն արիւնը եւ տաք շունչը, յոյսեր եւ երազներ, պարտականութիւններ Աստուծոյ եւ Հայրենիքի հանդէպ «պատրաստ»ի գիրքին մէջ:

Անուրանալի փաստ է, եւ այս փառքի համար չէ որ կը յիշեմ, բոլոր այն որբերը որոնք Հ.Մ.Բ.Մ.ի ուղղակի խընամքներուն եւ գուրգուրանքներուն ենթարկուեցան, ներկայիս գիտակից հայբեհասէրներ, պարկեշտ քաղաքացիներ դարձած են:

Անլո՛ւր տանջանքներու ականատես այս զանուկներու մէջ ըմբոստ գայլեր ալ կային, որոնք բաժնուելով, պատրիարքարանի մօտ «Վիքրի-Հօմ»ի մէջ հաստատուեցաւ ըմբոստներո՛ւ որջը... Հ.Մ.Բ.Մ.ի լուսազոյն վարիչները հոս ալ օգնութեան գացին եւ հրաչքե՛ր գործեցին: Տղաքը զանազան արհեստներու մէջ գեթակուեցան, անոնց բոլոր քայլերուն հետեւեցան հարադատ եղբորմէ մը աւելի եռանդով, գիշերները կը դասախօսէին անոնց, երգահանդէսներ կը կազմակերպէին, միասին կ'ուտէին, կողք կողքի կը պառկէին...:

Այսօր հպարտօրէն կրնամ ըսել որ՝
իրր անուղղայ, կոպիտ, ըմբոստ մեկու-
սացուածները այսօր, Հ.Մ.Ը.Մ.ի գուր-
գուրանքներու շնորհիւ պատուարեր հա-
յեր եղան, գիրքի ու պատիւի տէր:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնը հայ
ծով կարիքին գիտակից, օգնութեան գոր-
ծը գորացնելու համար, ամէն կողմ նոր
մասնաճիւղեր կազմել կ'աշխատէր եւ յա-
ջողեցաւ: Սկսուածից մարմնակրթան-
քէն չանջատելու մասնաւոր ճիւղ մը կը
թափուէր, երիտասարդներուն մէջ միու-
թեան եւ սիրոյ կապը չաղարացնելու հա-
մար:

Հ.Մ.Ը.Մ. 1918—22 շրջանին ունեցաւ
առնուազն 4000 սկսուածներ Պոլսոյ եւ 15
հազար Հայաստանի մէջ, որոնք Ս. Աւե-
տարանի եւ ազգին դրօշին վրայ երդուն-
ցած էին ծառայելու հայրենիքի, մարդ-
կութեան եւ Աստուծոյ, ի հարկին մեռնիլ
ժպտերե՛ս պարտականութեան գերագոյն
գիտակցութեան նուիրական քամբուն վը-
րայ: Ահա Հ.Մ.Ը.Մ.ի կեանքն ու գոր-
ծը: Բայց ի՞նչ օգուտ որ քաղաքական
պայմանները նորէն լախտի մը նման մեր
վրայ իջան ու ցրուեցանք դարձեալ աշ-
խարհի չորս ծագերուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի օգտաշատ գործունէու-
թիւնը կարելի է համառօտել այսպէս.—

1.— Առնուազն 30,000 հայորդիներու
սրտին մէջ դրօշմեց Սիրոյ, Միութեան,
Անճնուիրութեան, Պարտականութեան
Գիտակցութեան, Նկարագրի զգացումնե-
րը:

2.— Օգնեց տարագիրներու եւ որբե-
րու, ու վերապրող մատաղ սերունդի մը
ծնողքը եղաւ:

3.— Օգնեց Հայրենիքի Օգնութեան
նուիրական գործին, գորաւորագոյն նե-
ցուկը ըլլալով ՀՕՄի, որուն Հայաստան
ըրած առարկաները կը վճարուէին հայ
սկսուածներու թաղէ թաղ, փողոցէ փողոց
հաւաքած գրամներով:

4.— Հայաստան գրկեց ստուար սկա-
ւաւական խումբ մը, կարող առաջնորդ-
ներով: Հայաստանէն վերադարձած հայ-
րենակիցներ եւ օտարներ մեզ հաւաստե-
ցին թէ մեր տղաքը հրաշքներ գործեցին,
հս'ն մնացին եւ քիչեր հեռացան: Այնք-
անդրապօլի հրկիզումի պահուն երբ ժո-
ղովուրդ, գինուոր կը փախչէին, այս
փոքրիկները քաղաքի կործանումը կը
վերկէին, հրգեհին առջեւ առնելով, երեք
օր երեք գիշեր պայքարելէ յետոյ:

5.— Իզմիրի պարպումին նախօրեա-
կին Մարմարայի եզերքը թափած բոլոր
Հայ Լուսաւորչական բեկորներուն փրը-
կութիւնը Հ.Մ.Ը.Մ.ի գործն է: Անոր
պնդումովը եւ դրամովն էր որ ՀՕՄ այդ
նպատակին համար շոգենաւ տրամադրեց:

6.— Հ.Մ.Ը.Մ. առաջարկեց իր մի-
ջոցներով օգնութեան հասնիլ Իզմիրի մեր
հայրենակիցներուն, սակայն, Զաւէն
Պատրիարք ընդառաջ չգնաց:

7.— Ե՛ւ վերջապէս հիմը դրաւ ներ-
կայ «Հ.Մ.Ը.Մ.»ի, որուն դրօշին տակը
միայն, հայ երիտասարդները կը վայելեն
եղբայրասիրութեան եւ միութեան բա-
րիքները եւ պտուղները:

Այս հոյակապ գործունէութենէն վերջ,
ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ Հ.Մ.Ը.Մ.ը
ներկայիս: Գոյութիւնը պահած է: Ամէն
արեւի տակ կը փայլի՝ ուխտը չրթներուն,
կամքը սրտին մէջ քարացած: Արդիւնքով
եթէ ոչ աղաղակող, գոնէ գոյութեամբ
միլիթարիզ է: Թէեւ Գործը աւելի՛ կեն-
սական է. բոլորս հաշուետու եմք մեր
դժբաղդ ազգին...

Ամէն խղճամիտ ու հայրենասէր հայ
պարտի գորավիգ կենալ այս Միութեան,
վստն զի իրապէս «Հ.Մ.Ը.Մ.»ը այն մի-
ակ Միութիւնն է որ կը ճգնի եղբայրու-
թեան մը մէջ ձուլելու նոր սերունդը ըս-
տեղծելու առողջ հայ հոգին, առողջ մը-
կաններու մէջ:

Վ.Ս.ՓԱՓԱՉԵԱՆ

ՄԵՐ ՆՍՆԱՏԱԿ ՍԿԱՌԻՏՆԵՐԷՆ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՊՕՂՈՍ ԶԷՆՆԷՆԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. ի կոչումէն, իր հիմնադիրներու ազգանուէր ու հսկայ արժէքէն ոչինչ կը պակսի ըսելով թէ սկսուածական շարժումը Հայոց մէջ ներմուծողներէն մին եղած է 1918էն շատ առաջ Պոլսոյ մէջ Աղղ. սկս եզրայր Յակոբեանէ յետոյ Պ. Յովհ. Հինգլեան, որ ունեցած է իր քայլերը նշմարող ու գնահատող քսանէն քըւանհինգ ամեայ երկու ուսուցիչներ, երկուքն ալ Մեծ Եղեռնի զոհեր:

Եթէ այսօր, անթիւ ու թանկացիին յիշատակներ յարգելու մեր սրտարուղիս ու ջերմեանով խոյանքին մէջ, շքեղ սկսուածական շարժման Ծովաց աշխարհի խորքը բուն գնող այս երկու նահատակները կը ներկայացնենք մեր սկսուածներուն, պէտք է յիշենք նաև որ անկախ սկսուածութեան իրենց մատուցած դուրսի ջանքերուն որպէս հիմնադիրներ, իրենց գործը ամբողջութեամբ սկիզբ մըն էր եւ նորութիւն ամէն մարդի մէջ: Դպրոցական քէ ընկերային:

Ուրանա՞լ անձնութիւնը գաւառի միւս ուսուցիչներուն: Այդ չէ մեր նպատակը: Ու քիչերս արժանի ենք մօտենալու հայ դպրոցի այդ անկատար բայց ինքնուսոյց ու պատրաստակամ վարժապետներու շուքին:

Քանի քանի անգամներ առիթն ունեցած ենք հանդուցեալ երախտաւոր ուսուցչապետ Գէորգ Արուլեանի հետ, իր ազգականին ու սիրեցեալ պաշտպանեալին Ղազարոս Գուլումճեանի մասին խօսելու: Կը խօսէր արցունքը սրտին: Ահաւոր կո-

րուտը իր ամբողջութեամբ կը պատկերանար, կորուտը իր գործին, բայց առաւելապէս կորուտը բոլորիս:

Սանասարեանցի էր Գուլումճեան, ու Սանասարեանը պատեցաւ իրմով Չմշկածագի դիւղերն ու պատանիներու հոգիին խորքը:

Պոլսոյ Գաւր դիւղի Մխիթարեան նախկին աշակերտ մ'էր իր մօր հօրեղբոր որդին Պօղոս Չէննէեան, ուսուցիչ եւ ճարտար շերամարոյժ, գաւազը կալուածատէր ընտանիքի մը որ տարին 30 կամ 40 ոսկիի փոխան ինքզինքը կը նուիրէր հայ սերունդի դաստիարակութեան:

Սանասարեան ու Մխիթարեանք, այդ երկու լուսաւոր ջահերը հայ խաւարին, կուգային երկիր ձեռք ձեռքի, մինչեւ խուժուժ մահ, հոգեպէս միանալու սերունդի ու ազգի նուիրման գործին մէջ, դիւրար ամբողջացնելով շտեմնուած կատարելութեամբ մը:

Գաւառի հայ դպրոցական կեանքի մէջ յեղափոխութիւն մըն էր, ու ոչ մէկ ժողովուրդ արդարեւ այնքան ընդունակ է որքան հայը այդ կերպ բարեկարգութեանց:

Չմշկածագի էին երկուքն ալ եւ համագիւղացի, կը վերադառնային հայրենիք երխտասարգ ու գիտութեան պաշտօնով: 1910-1911 դպրոցական տարեշրջանի համար զոյգը պաշտօնի կոչուած էր Չմըշկածագ քաղաքի վարժարանին մէջ: Ու մէկ տարին բաւական եղած էր, իրենց հմտութիւնը ստեղծած խանդավառու-

թիւնն ու հայ լոյսը սփռելու համար դա-
ւանն ։

Ե շնորդ տարին իսկ Իւչպէկ (Երա-
տոլիս) գուտ հայարնակ ու քաղաքին կից
Աուրբ Եւարգիսի վիթխարի քարին կոթ-
նած գիւղը, որ քայլ առ քայլ կը ջանար
գլել իր հարեւան քաղաքը, ընդունեց
Միացեալ Ընկերութեան հովանաւորու-
թիւնը, խլեց անկէ նորեկները որոնց չը-
նորհիւ վրաւամբ կրցաւ համարուիլ դա-
ւառի մտաւոր կեդրոն ։

Ի հարկէ մեր նահապահ սկսուտ եւ
ուսուցիչ եղբայրներու գործունէութեան
ո. դաւառի վերելքի մասին խօսել շատ
օգտակար պիտի ըլլար, բայց ստիպուած
ենք թողնելու այդ գործը մեր հայրենա-
կիցներուն ու կ'անցնինք մեզ հետաքրքրող
նիւթին ։

Լաւ կը յիշեմ, 1913ի մեծ պահքի օ-
րերուն, նախակրթարանի հինգերորդ եւ
վեցերորդ դասարանները կանչուեցանք
անօրէն Գուլումճեանի մօտ ։ Ծատ անգամ-
ներ այդպէս կանչուած էինք ու սովբելով
խաղ մը կամ մարզանքի կարգ մը շար-
ժումներ ու գողտրիկ խօսքերէ վերջ դըժ-
կամակութեամբ եւ ակամայ իր ընդար-
ձակ սենեակը ձգած ։

Այդ անգամ մեզ ցրուեց Պ. Յ. Հինգ-
լեանի գրքոյկներէն եւ յանձնարարեց
ուշով կարգալ գայն ու մէկիկ մէկիկ
ներկայանալ իրեն յայտնելու տպաւո-
րութիւնները ։

Իր նպատակն էր անշուշտ ունենալ մեր
ինքնուրոյն կարծիքները, բայց այդ ստա-
ցած էր շուտով միանման կնիք մեր միջեւ
հազճեպ ընթերցումէ վերջ կատարուած
խանդավառ խօսակցութիւններով ։

Կազմուած էր Ծովիաց երկրի 20 հո-
գինոց Ա. սկսուտական խումբը. համա-
գգևատը, որ Տիկին Գուլումճեանի ժրա-
ջան եւ ձեռներէց ոգիին պտուղն էր, շատ
մօտ էր այսօրուայ ծանօթ կառուցուած-
քին, սակայն տափառը կուգար կոճկուե-
լու ծունկէն անմիջապէս վար, վեր բար-
ձրացող գուլպաներուն ծայրը, գլխա-
բաց, պարզ գօտիով, փողկապով, գաւա-
զանով ։

Մարգանք, խաղեր, առատ գրօսանքի
պահեր արդէն մեր ամենօրեայ ժամանց-
ներն էին ու դարձեալ առանց չափազան-
ցելու այդ տեսակէտով կրնար նախանձը
գրգռել անդլօ-սաքսօն համայնքի մը, եւ
ի պատիւ Իւչպէկցիներու, եւ ի փառս
հայ գաւառին պէտք է շեշտել որ անոնք
գիտցան գնահատել ու քաջալիքել ։

Թէեւ, ո՞ւր եւ ե՞րբ, այս ժողովուր-
դը չէ քաջալիքած իր սիրած գործիչն ու
լաւագոյն գործերը ։

Ուրեմն սկսուտիցմով չափով մ'ալ ա-
ւելի, երգ, խօսք, արեւ, հող, ջուր ու ան-
տառ եզան մեր պաշտօնները ։

Առաջին արշար պէտք է կատարուէր
դէպի Ոսգեղի լճերը ։

Բայց ո՞ւր են այդ լճերը ու մանա-
ւանդ ո՞ւր է Չմչկածաղը ։

Փոքր Հայքի Ծովիաց աշխարհի, այժ-
մու Խարբերդ նահանգի Տերսիմ գաւառի
հարաւ արեւմտեան դուռն է ։

Արածանիի եւ Եփրատի միացման
սեղին շատ մօտ, Թաղար գետակի ափին
Յովհաննէս Չմչկիկ հայազգի կայսեր
ծննդավայրն է ։

Համբաւաւոր է իր Ծակտիքը ։

Ծակտիք կամ Ծըկտիք Թաղարի ձախ
նզերքին վիթխարի սեպ ժայռի մէջ փո-
րուած հինաւուրց պալատ մըն է, մէջ
տեղը հսկայ աւազանով, ու շուրջը սե-
նեակներ թիւով քառասուն, գաղտնի ել-
քով դէպի Մուսնայի սարահարթը ու
միակ ու դժուարամատչելի մուտքով ։

Գետակի միւս ափին շինուած է չըք-
նաղ ու առողջ քաղաք ուրկէ կը տես-
նուին պալատին պատուհանները, ծակ
ծակ ։ Ահա իր Ծըկտիք ժողովրդական
անուանակոչութիւնը, անշուշտ հնուց ու-
նէլ տարբեր անուն մը մեզի անծանօթ ։

Այսօր ներքնամասը բաւական լաւ
պահուած վիճակի մէջ է, բայց մուտքի
սանդուղները անձրեւներէն մաշած ու
վտանգաւոր կը դարձնեն մագլցիլը ։

Չմչկածաղէն հիւսիս կը տարածուին
Տէրսիմի լեռները որոնք կ'երկարին մին-
չեւ Երզնկայի դաշտը եւ մինչեւ Բիւրակ-
նեան լեռնաշղթան ։ Մեր տեսած լեռնաշ-

խարհներէն ամենէն չքնաղ ու տեղ տեղ
ահարկու երեսօթով անտառապատ լեռ-
նու կոյսն է ան, քրտաբնակ բայց հայկա-
կան անուններով, ինչպէս Թաղար, Խա-
չե՛ի եւլն, նշանաւոր հնամեայ կիսաւեր
եւ բարձրագիւր Հալւորի վանքով եւ Ռ-
վածըզի բերրի լեռնահովիտով:

Շրջակայ գիւղերն են՝ Հագարի,
Մամսա, Կարմրի, Սիսնա, Բագարոն,
Մորըշխան, Լորինիկ, Պրեխի՝ իր քառ-
սուն Մանկայ ուխտատեղիով եւ վերջա-
պէս Երիցագարակ, տարուան կէսը ծա-
ղիկներով զարդարուն գիւղը, ուր ծնած
են մեր երկու սկառուս ռահվիրաները:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի
է հայ եւ քիւրտ խառն բնակչութեամբ
Ագրակ գիւղը, ուր աւերակները կը մը-
նան Կարմիր վանքի մը, իր ժամանակին
բարգաւաճ, այս վանքի հօտերը ամառ-
ները լեռները զրկուած միջոցին օրական
երկու անգամ գետնուղիով՝ (pipe line)
կաթը լեռներէն վանքը կը հոսի եղեր.
այլ աղբիւրը եւ կաթնատար խողովակ-
ներէն բաւական երկարութեամբ մաս մը
տակաւին կան:

Լճերը, ուր կատարեցինք մեր առա-
ջին հեռաւոր արշաւը, կը գտնուին Իւչ-
պէկի հիւսիսակողմը 15 քիլոմէթր հեռու
Ոսկեղ գիւղի սահմաններուն մէջ: Յատ-
կանշական ոչինչ ունէին, միայն զրոյց-
ներ կար թէ հեռու են անոնք, թէ շատ
քիչ մարդ գացած է հոն ու կը պատ-
մուէր կարգ մը վտանգներով պաճուճ-
ուած պատմութիւններ: Մեր պետերը ա-
ռաջին իսկ օրէն ուղեցին փորձել մեր գի-
մացկունութիւնը ու մանաւանդ փարատել
մեր աւելորդապաշտ վախը:

Արշաւէն կը վերադառնայինք յոգնած
բայց երջանիկ, շատ բան փոխուած էր
խրաքանչիւրիս ներսը ու կրկնակի աւել-
ցած հմայքը մեր պետերուն, մեր բարե-
կամներուն, ու թաղուած յիշատակները
իրենց նախորդներէն մնացած դպրոցա-
կան տղեղ դէպքերուն, Փալախաներուն:

Յաջորդաբար եւ յաջողութեամբ կա-
տարուեցան արշաւներ դէպի Ծըկտիք,
դէպի շրջակայ գիւղերը, թողնելով խան-
դավառութիւն ամէն կողմ:

Հայ ժողովրդի ծանօթ նախանձը զըր-
զրուած էր ու դժուար չէր մեզ գուշա-
կել որ ամենայեւին գիւղը շուտով պիտի
կրնար ինքզինքը հաւասարեցնել մեր ա-
մենառաջնակարգ մշակոյթի կեդրոննե-
րուն:

Բայց... 1915ը դրաւ վերջակէտը:

Թող ներուի մեզ այս փոքր ինչ եր-
կարաբանութիւնները, եթէ մենք ուղե-
ցինք ոգեկոչել այս երէկի օրերը, այս
սիրուած ու նահատակուած դէմքերը, ո-
րովհետեւ երախտապարտ ենք նախ իրենց
ու կը գիտակցինք այդ հեռաւոր անկիւ-
նին մէջ տղէտ եւ բարբարոս տիրաւե-
սողներու դաժան աչքերուն տակ անոնց
կատարած գմայլերի գործին, ու ամէն
տարի պիտի դանք գոչելու.

Յարգա՛նք ձեզ:

Հայ Սկառ'ւա, դարձի՛ր դէպի Եփ-
րատ:

Պատուի առ, նահատակ եղբայրնե-
րուդ անյայտ ու անգերեզման ոսկոր-
ները:

ԾՈՓԱՅ ԱՐԾԻԻ

Դարձեալ գեղեցիկ է Հայաստան այսքան չարչարանքներուն մէջն ալ, եւ
հրաշալի քան դրախտն Աստուծոյ: Մանաւանդ հոն ուր ջարդերն ահաւոր էին եւ
տպանութիւններն առանց թուի. հոն էր որ կը բուրէր չնաշխարհիկ անուշահո-
տութիւն: Մինչեւ իսկ Աստուած իջաւ երկնքէն հոտոտելու անոնց քաղցրաբոյր
արիւնը: Թող Աստուած խնամէ սիրով եւ գթութեամբ այսքան քիչ մնացողներս.
Թող հագարներ տայ առջինէն աւելի, որպէսզի դառնանք եւ տեսնենք մեր աւե-
րակները, վերստին շինենք մեր ամայի տուները, բազմանանք ու լեցնենք մեր
երկիրը մինչեւ ըսելու համար թէ՛ այս հողը նեղ է մեր զաւակներուն, ընդար-
ձակենք զայն:

Կիլիկեան Պատմիչ (1325թ.)

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄԵԻԹԱՐԵԱՆ ՊՈՒՐԱԿԻՆ ՄԷՋ

Կից մը ընդոստ զիս արթնցուց, կասկած չկար թէ էշ խմբակի քնաթաթախ առաջնորդիս հարուածն էր. հազիւ թէ աչքերս կրկին փակած էի թռչուններու ներդաշնակ ճուռղղումը ուշադրութիւնս դրաւեց, երբ աչքերս շփեցի, արշալոյսէն վերթած արևուի հաստ ճառագայթ մը վըրանի դրան ճեղքուած քէն ներս սպրդելով կը լուսաւորէր խորանին մէկ անկիւնը կախուած գօտիիս «բարձրացիր բարձրացուր»ը: Թռչուններու խմբերգը եւ նորածին արփիիին ոսկեգոյն երիզները անդիմադրելի հրապոյրով մը զիս իրենց կը հըրաւիրէին. բայց հազիւ թէ դլուխս վըրանէս դուրս հանած էի ճիշդ դիմացս 20 քայլ հեռու ծառերու կամարի մը տակ աչքիս առջև զծուեցաւ Միսիթարեան կրօնաւոր մը, միայն այն ատեն յիշեցի որ կը գտնուեիմ Մուրատեան Վարժարանի պուրակին մէջ:

Օրը անդգալարար անցաւ զանազան խաղերու խմբական պատրաստութիւններով, որովհետեւ երեկոյեան կրակի շուրջը պիտի ըլլար վարժարանի վարդապետներուն եւ այն աշակերտներուն ի պատիւ որոնք Ս. Զատիկի արձակուրդները վարժարանին մէջ կ'անցնեն... Գիշերը հազիւ թէ երեք քայլ առած էր երբ «Յառաջ Նահատակ»ը արձագանգեց օդին մէջ. կրակի շուրջին բացումը կատարուած էր: Գարնանային չարաճճի հով մը վարդա-

պետներու փեշերը համբուրելով կ'ալեւիտէր ճարճատուն կրակի սլացիկ բոցը. ծառերէն վեր կապուտակ երկինքը իր դոհարները լայնօրէն կը ցուցադրէր... Ո՛հ ինչ հմայիչ է գարնանային աստղածորան գիշերուան մը կրակի շուրջը: Ի մէջ այլոց, մեր հնդկական խաղերուն հետզհետէ յաջորդեց երեք քաջերու ծիծաղաշարժ տեսարանը եւ Մուրատեան սաներու կողմէ երգուած «Լուեց Ամսկերը»... — այս պահու աշակերտներու զիլ ձայնը կարծես նորէն աղանջներուս մէջ կը հնչէ — Վարդանի մահը... Աշխարհ Հայաստան...:

Արեւունջներու եւ Գայլիկներու այցելութիւնը պահ մը մթնոլորտին այնպիսի կենդանութիւն մը տուած էին որ վայրկեան մը ես ինձի կը հարցնէի թէ արդեօք լիակապէս Ծրանսա՞ կը գտնուեիմ...:

ԾԵՐ ԱՂՈՒԷՍ

Անհայրեմասէր ժողովուրդ կը նշանակէ առանց իտալի ժողովուրդ մը որ մսակոյտի մը կը նմանի, ոչ թէ ժայռի մը, ինչպիսիս պէտք է ըլլայ Հայը՝ արտաքին պատահարներու կարեմալ դիմագրաւելու համար:

Քոյր Սկան'աւ, յիշէ թէ հայրենիք ծնուած է հայ կնոջ սրտէն, սեմէն, արցունքէն ու արիւնէն: Դու զինակիցն ես Հայ Սկանուտին: Յիշէ ժամ Տարփի խօսքիլը ուղղուած իր որդիներուն՝

«Եթէ յոգնած էք, հանգստացէք, բայց մի լքէք կոռի դաշտը, դասալիք մի ըլլաք»:

խարհներէն ամենէն շքնաղ ու տեղ տեղ ահարկու երեսօթով անտառապատ լեռնակոյտն է ան, քրտարնակ բայց հայկական անուններով, ինչպէս Թաղար, Սաչեշի եւլն, նշանաւոր հնամեայ կիսաւեր եւ բարձրագիւր Հալւորի վանքով եւ Ուլաճըզի բերրի լեռնահովիտով:

Շրջակայ գիւղերն են՝ Հագարի, Մամսա, Կարմրի, Սիսնա, Բագարոն, Մորըշխան, Լորինիկ, Պրեխի՝ իր քառասուն Մանկայ ուխտատեղիով եւ վերջապէս Նրիցապարակ, տարուան կէսը ծաղիկներով գարգարուն գիւղը, ուր ծնած են մեր երկու սկաուտ ուսուցիչները:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է հայ եւ քիւրտ խառն բնակչութեամբ Ազրակ գիւղը, ուր աւերակները կը մընան Կարմիր վանքի մը, իր ժամանակին բարգաւաճ, այս վանքի հօտերը ամառները լեռները զրկուած միջոցին օրական երկու անգամ գետնուղիով՝ (pipe line) կաթը լեռներէն վանքը կը հոսի եղերայի աղբիւրը եւ կաթնատար խողովակներէն բաւական երկարութեամբ մաս մը տակաւին կան:

Լճերը, ուր կատարեցինք մեր առաջին հեռաւոր արշաւը, կը գտնուին Իւչպէկի հիւսիսակողմը Լճ քելումէթը հեռու Ռոզեղ գիւղի սահմաններուն մէջ: Յատկանշական ոչինչ ունէին, միայն զրոյցներ կար թէ հեռու են անոնք, թէ շատ քիչ մարդ գացած է հոն ու կը պատմուէր կարդ մը վտանգներով պաճուճուած պատմութիւններ: Մեր պետերը առաջին իսկ օրէն ուղեցին փորձել մեր գիմացկունութիւնը ու մանաւանդ փարատել մեր աւելորդապաշտ վախը:

Արշաւէն կը վերադառնայինք յողնած բայց երջանիկ, շատ բան փոխուած էր իւրաքանչիւրիս ներսը ու կրկնակի աւելցած հմայքը մեր պետերուն, մեր բարեկամներուն, ու թաղուած յիշատակները իրենց նախորդներէն մնացած դպրոցական տղեղ զէպքերուն, Փալախաներուն:

Յաջորդաբար եւ յաջողութեամբ կատարուեցան արշաւներ զէպի Ծըկաիք, զէպի շրջակայ գիւղերը, թողնելով խանդավառութիւն ամէն կողմ:

Հայ ժողովրդի ծանօթ նախանձը զըրբըռուած էր ու դժուար չէր մեզ դուշակել որ ամենայեւն զիւրը շուտով պիտի կրնար ինքզինքը հաւասարեցնել մեր ամենառաջնակարգ մշակոյթի կեդրոններուն:

Բայց... 1915ը դրաւ վերջակէտը:

Թող ներուի մեզ այս փոքր ինչ երկարաբանութիւնները, եթէ մենք ուղեցինք ոգեկոչել այս երէկի օրերը, այս սիրուած ու նահատակուած զէմքերը, որովհետեւ երախտապարտ ենք նախ իրենց ու կը գիտակցինք այդ հեռաւոր անկիւնին մէջ տղէտ եւ բարբարոս տիրապետողներու դաժան աչքերուն տակ անոնց կատարած գմայլերի գործին, ու ամէն տարի պիտի գանք գոչելու:

Յարգա՛նք ձեզ:

Հայ Սկաուտ, դարձի՛ր զէպի Եփրատ:

Պատուի առ, նահատակ եղբայրներուդ անյայտ ու անգերեզման ոսկորները:

ՇՈՓԱՅ ԱՐԾԻԻ

Դարձեալ զեղեցիկ է Հայաստան այսքան չարչարանքներուն մէջն ալ, եւ հրաշալի բան դրախան Աստուծոյ: Մանաւանդ հոն ուր ջարդերն ահաւոր էին եւ սպաննութիւններն առանց թուի. հոն էր որ կը բուրէր չնաշխարհիկ անուշահոտութիւն: Մինչեւ իսկ Աստուած իջաւ երկնքէն հոտոտելու անոնց քաղցրաբոյր արիւնը: Թող Աստուած խնամէ սիրով եւ զթութեամբ այսքան քիչ մնացողներս. թող հագարներ տայ առջինէն աւելի, որպէսզի դառնանք եւ տեսնենք մեր աւերակները, վերստին շինենք մեր ամայի տուները, բազմանանք ու լեցնենք մեր երկիրը մինչեւ ըսելու համար թէ՛ այս հողը նեղ է մեր դաւակներուն, ընդարձակենք դայն:

Կիլիկեան Պատմիչ (1325թ.)

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄԵՒԹԱՐԵԱՆ ՊՈՒՐԱԿԻՆ ՄԷՋ

Կից մը ընդստ գիս արթնցուց, կասկած չկար թէ էշ խմբակի քնաթաթախ առաջնորդիս հարուածն էր. հազիւ թէ աչքերս կրկին փակած էի թռչուններու ներդաշնակ ճոուղորմը ուշադրութիւնս գրաւեց, երբ աչքերս շիւցի, արշալոյսէն փրթած արեւի հաստ ճառագայթ մը վըրանի գրան ճեղքուածքէն ներս սպրդելով կը լուսաւորէր խորանին մէկ անկիւնը կախուած զօտիս «բարձրացիր բարձրացւեր»։ Թռչուններու խմբերգը եւ նորածին արփիին ոսկեգոյն երիզները անդիմադրելի հրապոյրով մը գիս իրենց կը հըրաւիրէին. բայց հազիւ թէ դուլսս վըրանէս դուրս հանած էի ճիշդ գիմացս 20 քայլ հեռու ծառերու կամարի մը տակ աչքիս առջեւ զճուեցաւ Մխիթարեան կրօնաւոր մը, միայն այն ատեն յիշեցի որ կը գտնուիմ Մուրատեան Վարժարանի պուրակին մէջ։

Օրը անզգալարար անցաւ զանազան խաղերու խմբական պատրաստութիւններով, որովհետեւ երեկոյեան կրակի շուրջը պիտի ըլլար վարժարանի վարդապետներուն եւ այն աշակերտներուն ի պատիւ օրոնք Ս. Զատիկի արձակուրդները վարժարանին մէջ կ'անցնեն... Գիշերը հազիւ թէ երեք քայլ առած էր երբ «Յառաջ Նահատակ»ը արձագանդեց օդին մէջ. կրակի շուրջին բացումը կատարուած էր։ Գարնանային չարածճի հով մը վարդա-

պետներու փեշերը համբուրելով կ'ալեկոծէր ճարճատուն կրակի սլացիկ բոցը. ծառերէն վեր կապուտակ երկինքը իր դոհարները լայնօրէն կը ցուցադրէր... Ո՛հ ինչ հմայիչ է զարնանային աստղածորան գիշերուան մը կրակի շուրջը։ Ի մէջ այլոց, մեր հնդկական խաղերուն հետզհետէ քաջորդեց երեք քաջերու ծիծաղաշարժ տեսարանը եւ Մուրատեան սաներու կողմէ երգուած «Լուց Ամպերը».— այս պահուս աշակերտներու գիլ ձայնը կարծես նորէն ականջներուս մէջ կը հնչէ — Վարդանի մահը... Աշխարհ Հայաստան...

Արեւունջներու եւ Գայլիկներու այցելութիւնը պահ մը մթնոլորտին այնպիսի կենդանութիւն մը տուած էին որ վայրկեան մը ես ինձի կը հարցնէի թէ արդեօք փսկապէս Փրանսա՞ կը գտնուիմ...:

ՇԵՐ ԱՂՈՒԿՍ

Անհայրենասէր ժողովուրդ կը նշանակէ ստանց իտէալի ժողովուրդ մը որ մտակոյտի մը կը նմանի, ոչ թէ ժայռի մը, ինչպիսիսն պէտք է ըլլայ Հայը՝ արտաքին պատահարներու կարեւոր դիմագրաւելու համար։

Քոյր Սկամ'ւտ, յիշէ թէ հայրենիքը ծնուած է հայ կնոջ սրտէն, սեմէն, արցունքէն ու արիւնէն։ Դու զինակիցն ես Հայ Սկաուտին։ Յիշէ ժան Տարփի խօսքիւր ուղղուած իր որդիներուն՝ «Եթէ յոգնած էք, հանգստացէք, բայց մի լքէք կոուրի դաշտը, դասակիք մի ըլլաք»։

ՓՈՒՔՐԻԿՆ ՍԵՂԱՅԻ ՀՈԳԻԻՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. ի եւ Հայ Սկսուտական Միութեան հիմնադիր, Ազգային Պետեղբայր Գրիգոր Յակոբեան, հոգին յանձնեց իր սիրասուն աղջիկը Սեղա, եւ սկսուտները իրենց հոյրը:

Թաղուէր կատարուեցաւ 1934 մայրա Յիւն Թիէի գերեզմանատան մէջ, անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնելու եկած էին, ու դագաղին հետեւեցան Սկսուտական Վերին Մարմինը իր կազմով, պարսկալի Գրիգոր Մէրեանով, Գաւնիկ Յովհաննէսեան, Գրիգոր Հոյուեան, Ուշագլեան, խմբապետուհի տիկին Սեբեթեան եւ սկսուտներ, ինչպէս նաեւ Ազգային Պետի ազգականները եւ բարեկամները:

Իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիար Երսէս Օհանեան, Զատիկ Խանգաւանեան, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան, «Հայ Սկսուտ» բերքը եւ բազում Հ.Մ.Ը.Մ.ականներ:

Լոյս բիրեղի՝ յակիրքէ
Սուրբ բոկիէէն
Երբ բնակեցիր յիշատակը
Անշէջ արշալոյսին,
— Ըսի՛ր, բողէ՛ք հասնիմ խորհուրդին,
Յայգալոյսի մըմունջին,
Թողէ՛ք հասնիմ վարդագոյն
Հառագայքին ու լոյսին,
Վեհատարած, անյատակ
Եւածշտալուր կապոյտին,
Եւ խնկուած աստղերուն,
Յաւերժական Անհունին:

**

Կ'ուզեմ բռնիլ լուսափայլ
Երբերներուն աստղացայտ,
Կ'ուզեմ հասնիլ գեղեցիկ
Տեսիլներու բարձունքին,
Կ'ուզեմ միանալ լուսեղէն
Հրեշտակներու խմբերգին,
Եւ երգեմ Սէրը յախտեանական՝
Արշալոյսող երազին:

**

— Ըսի՛ր, պիտի երբա՛մ իմ սիրած
Կարեղաւոր բերկրանքիս,
Լոյսերով գեղերփեան
Հրաշալի վախճանին,
Ուր պիտի հիանամ համերգութիւնը
Յաւերժութեան երգերուն,
Եւ պիտի ժպտին յախտեան
Երազներու ծիածանին:

**

Եղար մեղեդի մը յոյսի՝
Գիշերներու երկինքին,
Արձագանգ մը սիրոյ՝
Լոյսի բիրեղ յոյգերու,
Արշալոյս մը հիասքանչ՝
Անհունագարդ միջոցին,
Եւ ներշնչում մը գեղեցիկ
Յաւերժութեան խորհուրդին:

ՎԱՀԱՆ ՔԵՐԷՍԹԵՃԵԱՆ

Յաւով կը յայտնենք մեր վալաստի խմբապետներէն եղբայր Յակոբ Կօչկա-կարեանի տիկնոջ դառնադէտ մահը ծաղրիկ հասակին մէջ: Մեր եղբօ՛ն ու իր ուրբ բազաներուն «Հայ Սկսուտ»ին սրբազին ցաւակցութիւնները:

ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Խուճբերու թիւը ու աշխարհազրա-
կան դիրքը նկատի ունենալով .—

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ բաժնուած է 3
Ենթաշրջաններու .

Ա.— Մարսէյի Ենթաշրջան 6 խումբ
Բ.— Լիոնի Ենթաշրջան 4 խումբ
(Սէն Մօրիս , Վիէն , Տեսին , Վալանս ,
Կրընոպլը) :

Գ.— Փարիզի Ենթաշրջան 10 խումբ
Շրջանս ընդամէնը ունի 20 խմբաւո-
րուս (հոյլ , բոյն , խումբ եւ փաղանդ) :
Շարքայիններու եւ գործօն պետերու
թիւն է 403՝ բաժնուած ծիծեռնակ , գայ-
լիկ , արենուշ , սկաուտ , երէց եւ պետե-
րու վրայ :

1932—33ի տարեշրջան

Արշաւանք . Խուճբերը կանոնաւո-
րապէս եւ խնամուած յայտագրերով ու-
նեցան իրենց արշաւանքները մեր ժրա-
ջան խմբապետներու առաջնորդութեամբ ,
զէպի բնութեան սիրասուն ծոցը . այդ
բացօղեայ դպրոցին մէջ սորվեցան ըլլալ
չարքաչ , ճարպիկ , խելացի , յանդուգն ,
դուրսի եւ ամենաէականը՝ հայ պատա-
նիներ :

Բանակում . Նմանապէս բանակում-
ները կատարուեցան խիստ օգտաշատ
կերպով . Եղան՝ խմբակային , խմբային ,
ենթաշրջանային , քուուցիկ թէ տարեկան
մեծ բանակումներ :

Մարսիլիոյ Ենթաշրջանը իր տարե-
կան մեծ բանակումը օգոստոսին կատա-
րեց Սէնթ Անթուանի գեղատեսիլ բար-
ձունքներուն վրայ :

— Փարիզի Ենթաշրջանի արենուշնե-
րը նմանապէս :

— Փարիզի Ենթաշրջանի գայլիկ թէ
սկաուտները բանակեցան Աննըսիի հրա-
շալի լճին Եզերքը իրենց զէմն ունենալով
վսեմազագագթ Ալպեան լեռնաշղթան : Ան-
նըսիի բանակավայրը մեր սկաուտներուն

կեղբայրակցէին նաև Ֆրանսացի , պելժ ,
հրեայ եւ գուիցերացի սկաուտները :

— Փարիզի երէց-սկաուտներու փա-
ղանդը իր տարեկան մեծ բանակումը կա-
տարեց Քօտ դ'Ազիլի ամիսներուն :

— Փարիզի սատիճանաւորներէն խըմ-
բակ մը թուուցիկ արշաւանքներ կազմա-
կերպեց Աննըսի — ժընեւ (Զուիցերիա)՝
հետիտան : Հոն հիւրասիրուեցան եւ զիշե-
րեցին Զուիցերացի սկաուտներու տան
մէջ , այցելեցին մեծանուն հայասէր Գը-
րաֆթ Պօնարի եւ « Հայաստան » հաստա-
ատութեան իրենց կզբայրներուն , եւ ար-
ժանացան շատ սիրալիք ընդունելութեան
եւ քաջալերանքներու : Բ . թուուցիկ ար-
շաւը տեղի ունեցաւ զէպի Լիոնի Ենթա-
շրջանի մեր կզբայր եւ քոյրերու մօտ
(Կրընոպլը , Վալանս , Վիէն , Տեսին եւ
Լիոն) : Ամենուրեք թէ՛ հայ ժողովուրդը
եւ թէ՛ մեր տեղական կազմակերպութիւն-
ները մեծ խանդավառութեամբ ընդունե-
ցին եւ հիւրասիրեցին մեր սատիճանա-
ւորները , որոնք մեկնեցան հաստատուն
հիմքեր զնելով :

Սկաուտական վարժարան .— 932—33ի
տարեշրջանը ունեցաւ իր սկաուտ-թեքնի-
քական վարժարանը Փարիզի Ենթաշրջա-
նին մէջ , կարող սատիճանաւորներ պատ-
րաստելու համար . արդիւնքը զոհացուցիչ
է :

Համագումար .— Այս շրջանին , Փա-
րիզ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի շրջանային
սկաուտական ներկայացուցչական 10րդ
համագումարը , ուր՝ ծրագրուեցաւ 933-
34 տարեշրջանի սկաուտական աշխատան-
քի ծրագիրը .—

— Նոր տարեշրջանը չորս եռամսեա-
ներու բաժնուեցաւ .

- Ա .ը Սեպտ . , հոկտ . , նոյեմ .
- Բ .ը Դեկտ . , յունվ . , փետր .
- Գ .ը Մարտ , Ապրիլ , մայիս .
- Դ .ը Յունիս , յուլիս , օգոստոս :

Սկսուտ. Վերին Մարմինը պարտք կը
համարի յայտարարել որ՝ ինչպէս միշտ
Հ. Մ. Ը. Մ. ր. և սկսուտական կազմա-
կեցութիւնները կը գործեն հայ մասազ
սերունդի Փիլիքական և հոգեկան դար-
պացման համար, անկախ որեւէ քաղաքա-
կան ու յարմուտանական տեսակէաներ ու-
նենայէ:

Ու ըստ այնմ՝

Կը հրաւիրէ գաղութահայ երիտասար-

դութիւնը բոլորուիլ իր մազկային և ազ-
գային ցանկութիւններուն դժնայում աու-
այ այս տասնըվեցամեայ կազմակերպու-
թեան շուրջ միահաւաք սյծերով նուիր-
ուելու օտար երկիրնեու մէջ հասնող սե-
ունդին դաստիարակութեան:

Հայ երիտասարդ, այժմէն իսկ անդա-
մադրուէ տեղւոյդ Հ. Մ. Ը. Մ. ի Մաս-
նաճիւղին:

Հ. Մ. Ը. Մ

ՀԱՅ ՍԿԱՌԻ ՏԱԿԱՆ ԵՔԵՂ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԲԱՐԻՁԻ ՍԿԱՌԻ ՏԱ-
ԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ, 13 ՄԱՅԻՍ 1934 ԺԱՄՐ 14-30ԻՆ **Le Journal** Ի ՄՐԱՀԻՆ
ՄԷՋ, 100, Rue Rechellieu

Հ. Մ. Ը. Մ.

Գեղարուեստական շքեղ Երեկոյք-Պարահանդէս
Կազմակերպուած Ռէնսի - Ռոնիի Մասնանիւղի
Կողմէն

28 Ապրիլին Ժամ 9էն առաւօտ
